

Lecția a douăsprezecea: O SINTAGMĂ OXIMORONICĂ:

POEZIA NARATIVĂ

Ce face poetul (dacă insistați: *eul liric*) într-o poezie? Răspunsul cel mai probabil: el *cântă* ceva (femeia, eroul, patria, natura, zeii). La celălalt pol al stărilor, el *se revoltă*: înfierează dușmanul, face *satiră*. Între aceste ipostaze, *meditează*. Nu prea departe de acest loc, *se lamentează*, își etalează durerea. Nu greșim prea mult dacă ne amintim că *lirica* înseamnă gândul expus direct, nemijlocit, „de la *persoana I*”. Nu am epuizat lista, pentru că, în unele cazuri, poetul *descrie*, în altele – *dialoghează*. Adevărat, descrierile și dialogurile acestea (adesea – cu Muntele, cu Codrul, cu Natura) divulgă tot niște stări-sentimente-attitudini...

Libertate pe gard,
Mieczysław Górowski

Teoriile literare tradiționale împart producția literară pe genuri: liric, epic, dramatic. Definițiile diferă de la Aristotel, să zicem, la Hegel, dar esențialul nu se schimbă. Opiniile în mare coincid, atunci când un text literar trebuie inclus într-o categorie sau alta. Până și genurile mixte nu dădeau adineauri de furcă.

Modernitatea însă amestecă într-un *alt fel* cărțile și definește literatura după criterii imprevizibile, pune *textul* literar (nu *opera!*) într-o ecuație relativistă. Dintre toate titlurile interogative ale secolului al XX-lea, unul (care aparține lui Sartre) pune sub semnul întrebării nu genuri și categorii, ci fenomenul însuși: *Ce este literatura?* Pe lângă această întrebare, îngusta nedumerire: *Ce sunt genurile?* (într-o lume a crizei identităților) devine o interogație insignifiantă.

Simbioza, suprapunerea, melanjul total, până la confuzia deplină a genurilor, e un lucru firesc. „Contează [doar] scriitura”, cum ar fi zis J.M.G. Le Clesio (prezentat elegant, într-un număr recent al *Clipei*, de Victoria Maximenco). Această viziune „sintetică”, a unei literaturi „totale”, fără distincția dintre genuri, *nu este singurul* punct de vedere al modernității. La celălalt pol, filosoful și teoreticianul literar Tzvetan Todorov afirmă că fiecare text își inventează *propriul gen literar*. Este ideea unei individualizări absolute,

care propune fiecărui text să-și (re)inventeze propriul cod, dar îi și „sugerează” să aibă „personalitate”, chiar în raport cu frații/surorile, creați de același autor...

Dacă revenim la amestecul de genuri ori la „furtul reciproc”, efectul e destul de productiv. *Poemul în proză* sau *romanul în versuri* sunt poate cei mai cuminiți *metiși* literari. „*Drama de idei*” include deja o construcție oximoronică (*dramă*, în greacă, înseamnă „acțiune”). *Tragicomedia* a devenit o specie eficientă autonomă, nu una „sintetică”. Sunt de mult familiari termeni precum *poem dramatic*, *dramă lirică*, *teatru narativ*, *proză subiectivă* (= lirică), *poezie narativă*.

În acest amestec, uneori neinspirat, alteori productiv și eficient, teoria s-a întors la vechile definiții, la cele din „preistoria literară”. Or, în Antichitate, când proza nu exista, *literatura însemna în primul rând poezie* (făcând distincția între aceasta și textele funcționale: medicinale, istorice, filosofice etc.). Așadar, *literatura însemna poezie*, cu distribuirea pe trei paliere: poezia epică (epopeea), poezia dramatică (tragedia) și poezia lirică (oda).

Astfel încât, dacă ne propunem să vorbim, azi, despre „poezia narativă”, nu facem decât să revenim la origini. E (și) un mic fals în această afirmație. Or, ceea ce în Antichitate se numea „poezia epică” (epopeea, în primul rând), a evoluat în ceea

ce numim noi azi roman, nuvelă, narațiune... Genul acesta a existat, dacă e să cercetăm pedant istoria literaturii, tot timpul – de la *Epopoea lui Ghilgameș* până la romanul în versuri *Don Juan* al lui Byron și mai departe, până la *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, cuprinzând, în interior, capodopere ca *Divina comedie* a lui Dante sau *Povestirile din Canterbury* ale lui Chaucer (un fel de *Decameron* în versuri).

Reînnoirea narațiunii în *textul poetic de dimensiuni reduse* (în poezia ca specie, nu ca gen) se datorează în bună parte poezilor americani din secolul trecut, chiar dacă fenomenul s-a produs și în literaturile europene. Așadar, sintagma „poezie narativă”, în formula cunoscută azi, care cuprinde în sine ceea ce anglo-americanii numesc *story* (ce include o poveste, de fapt), e o „invenție” a modernității. Poezia, în acest caz, nu se opune ca gen elitar, ci face casă bună cu *povestea*, cu *povestirea* și chiar cu *reportajul* (!), fără a le mai considera corpuri străine. Nu ar trebui să ne scape încă un detaliu. *Poezia narativă* este și sintagma care numește un curent în poezia italiană de azi, curent reprezentat de Carlo Bordini, Mauro Fabi și Andrea di Consoli.

Adevărat, până și Mihail Bahtin, un teoretician rus, care vorbește convingător despre *caracterul dialogistic* al oricărui text narativ, în cazul poeziei, este de neînduplecat: poezia e un gen *monologic*. Cum ai spune: este opinia mea, durerea mea, expusă în modul cel mai direct! După cum arată experiența literară însă, toate acestea pot fi descoperite și într-o expunere, aparent detașată, a unor istorii *povestite*. Fie și într-un text poetic.

De altfel, poezia narativă nu e o descoperire absolută nici pentru noi. În literatura română, întâlnim texte în care narațiunea apare în mod diferit – de la o istorie versificată, în genul baladei, până la discursul narativ cu evident substrat subiectiv, liric; un lirism deghizat în poveste.

În poezia narativă, există senzația acută că ceva *se întâmplă, aici și acum*, și se întâmplă toate *fiindcă le decretează* (nu le povestește „ca și întâmplate”) *poetul*. Mai mult decât în prozele obișnuite, care creează *iluzia unei reproduceri*, a povestirii unei *istorii întâmplate*, fie și a unei istorii care s-a produs doar în imaginația autorului, *poezia narativă e altceva*. Aici intră pe rol *limbajul performativ*. Patetizând, am putea spune că poetul nu e omul care povestește cum s-a făcut lumină, ci este chiar cel care poruncește, sfidător, demiurgic: să fie lumină! Și lumina se face! Friedrich Schlegel, teoreticianul german, conducătorul Școlii romantice de la Yena, spunea: „Ceea ce se întâmplă în poezie nu se întâmplă niciodată sau se întâmplă mereu. Altfel nu este poezie adevărată”.

Omagiu lui Vincent,
Stasys Eidrigevicius

Dimensiunea lirico-narativă a devenit tradițională pentru aproape toată poezia americană, de la Walt Whitman și T.S. Eliot (vă amintiți: „Poezia veritabilă poate comunica înainte de a fi înțeleasă.”? Și încă una: „Poezia nu înseamnă a te lăsa pradă emoției, ci a scăpa de emoție; ea nu este expresia personalității, ci o evadare din personalitate. Dar, desigur, numai cei care au personalitate și emoții știu ce înseamnă

să scapi de aceste lucruri.”) până la Robert Lowell, Ezra Pound, Allen Ginsberg, Carl Sandburg („Poezia este jurnalul unei ființe marine care trăiește pe uscat și care dorește să se înalțe în aer.” Și, tot el: „Am scris unele poezii pe care nu le înțeleg nici eu însuși.”), Robert Frost („Orice poem începe cu un nod în gât.”), Gwendolyn Brooks („Poezia înseamnă viață distilată.”) ș.a. Cum spunea un poet, întors recent din America, *dacă nu povestești ceva*, nimeni nu îți va citi poemele...

Istoria literaturii române cunoaște un caz emblematic în acest sens: patru volume de narațiuni poetice despre satul natal, intitulate *La Liliaci*. Ideea i-a venit lui Marin Sorescu în timpul în care acesta se afla cu o bursă la Universitatea din Iowa, când i-a căzut în mână volumul celebru al poetului american Edgar Lee Masters intitulat *Spoon River*, incluzând crâmpoșe din viața unui orașel...

În sintagma „poezia narativă” se strecoară, parcă pe furiș, expresia „poezia prozaică”... E rău de tot? Deloc! Aerisirea spațiului poetic, uneori prea dens, poate fi benefică. Cei care simt cu toate fibrele și cu toți porii *unde e bine să se slăbească* frâul știu cum să lase să se relaxeze textul: „Cei mai buni meseriași ai poeziei lasă întotdeauna goluri și găuri, astfel încât ceva care nu este în poem să se poată strecura, furiș, perinda sau pătrunde în el” (Dylan Thomas).

În cazul în care poezia narativă e chiar (sub)specia voastră preferată, e chiar lumea pe care o creați, e chiar pâinea cu care vă hrăniți... nu aveți decât să perseverați, acum – poate cu sentimentul mai deplin al lucrului normal, nu al unei perversiuni literare. Dar dacă meditația, oda și satira vă tentează mai des, încercați, cel puțin pentru diversitate, să „povestiți ceva, poetic”. Să *poetizați spațiul întâmplărilor*, bineînțeles, al unor întâmplări care – fie și aparent *reproduse* din „realitate”, de fapt vor fi *produse* pe terenul poemelor voastre. ✨